

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

**KRAUDFANDING-MINTAQA OLIY TA'LIM MUASSASALARI ILMIY-
INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNING ZAMONAVIY
YO'NALISHI SIFATIDA**

Azimov Bobir Fattohevich

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti, i.f.n. dotsent PH.D., Buxoro sh.

Raximova Dilnoza Davronovna

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti, tayanch doktorant, Buxoro sh.

**CROWDFUNDING AS A MODERN DIRECTION OF FINANCING SCIENTIFIC
AND INNOVATIVE ACTIVITIES OF REGIONAL HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS**

Azimov Bobir Fattohevich

Bukhara Institute of Engineering and Technology, associate professor PH.D., Bukhara

Rakhimova Dilnoza Davronovna

Bukhara Institute of Engineering and Technology, PH.D. student, Bukhara .

**КРАУДФАДИНГ КАК СОВРЕМЕННОЕ НАПРАВЛЕНИЕ
ФИНАНСИРОВАНИЯ НАУЧНОЙ И ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
РЕГИОНАЛЬНЫХ ВУЗОВ**

Азимов Бобир Фаттохевич

Бухарский инженерно-технологический институт, доцент, кандидат технических наук, Бухара

Рахимова Дильноза Давроновна

Бухарский инженерно-технологический институт, к.т.н. студент, Бухара.

Mamlakatimizning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshirishda fan, texnologiya, ixtirochilikni rivojlantirish, ilmiy-tadqiqot va innovasiyalarni asosiy ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayoniga tadbqiq etish muhim o'rin egallaydi. Muntazam shiddat bilan o'zgarib va rivojlanib borayotgan texnik-texnologik jarayonlar oldimizga qator muhim vazifalarni qo'yadi. Shunday dolzarb masalalardan biri bu ilmiy-tadqiqot ishlari, innovasion g'oyalar va loyihalarning natijasi samaradorligini oshirishdir. Barcha sohalarda yangliklarga intilish va raqobat kuchayib borayotgan bugungi kunda innovasiyalarga keng yo'l ochib berish mamlakatimiz taraqqiyotining muhim asoslaridan biri bo'lib hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev tomonidan 2017 yil 29 noyabrda "O'zbekiston Respublikasi innovasion rivojlanish vazirligining tashkil etilishi to'g'risida"gi farmoni, 21-sentyabr 2018-yilda tasdiqlangan "2019-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini innovasion rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni,

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

"Fanlar akademiyasi faoliyati, ilmiy-tadqiqot ishlarini tashkil etish, boshqarish va moliyalashtirishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorni qabul qilinishi, 2018 yilga "Faol tadbirkorlik, innovasion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash" yili, 2020 yil "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish", 2024 yil "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash" yili deb nom berilishi va uzluksiz strategi rejalashtirish asosida mamlakatimizning innovasion faoliyati raqobatbardoshligini oshirish borasida qator amaliy chora-tadbirlar qo'llanilayotganligidan dalolat beradi.

Bugungi tezkor o'zgarish va yangilanishlar davrida mazkur yutuqlar bilan cheklanib qolish mumkin emas. Qolaversa, O'zbekistonning innovasiya sohasidagi tajribalari va innovasiya faoliyatini moliyalashtirish hamda innovasiya mahsulotlarini ishlab chiqarish, sotish bo'yicha jahonning rivojlangan davlatlari bilan raqobatlasha oladigan darajaga erishmaganligi, mazkur yo'nalishda katta yutuqlarga erishgan xorij davlatlari tajribalarini o'rganish muhim masala hisoblanadi. Respublikamizda innovasiya faoliyatini moliyalashtirishda xorij tajribalarini o'rganish tabiiy hol. Biroq, mazkur yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlarning keng ilmiy-ommabop nashrlar, ilmiy asarlarda chop etilishini nisbatan kamroq uchratamiz. Shu sababdan ilmiy-innovasion faoliyatni moliyalashtirish va uni amalga oshirishning xorij tajribalarini ilmiy-nazariy hamda uslubiy jihatdan chuqur tadqiq etish, respublikamizda amalga oshirilayotgan moliyaviy mexanizmnini modernizasiya qilishning muammolari va istiqbollarini tahlil etish muhim vazifa hisoblanadi.

Oliy ta'lim muassasalarining ilmiy-innovatsion faoliyatini moliyalashtirishning bir nechta mexanizmlari mavjud bo'lib, har birining o'ziga xos xususiyati mavjud.(1-rasm) Rivojlangan mamlakatlarda ilmiy-innovatsion faoliyatning asosiy moliyalashtirish manbasi davlat byudjeti fondlari hisoblanadi.

Grantlar va moliyaviy dasturlar	• tadqiqot grantlari • sanoat hamkorlari • kraudfanding platformalari
Davlat tomonidan moliyalashtirish	• ilmiy-tadqiqot uchun moliyaviy loyihalar • innovatsiyalar uchun loyihalar • subsidiyalari
Tadbirkorlik subyektlari bilan hamkorlik	• ilmiy-tadqiqot natijalarini tijoratlashtirishdan olingan mablag'lar • texnologiyalar transferidan olingan mablag'lar • patentlar
Investitsiyalar portfelidan foydalanish	• venchur fondlari • biznes angellar

1-rasm. OTMlarning ilmiy-innovatsion faoliyatini moliyalashtirish yo'nalishlari.

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

Ushbu maqolada ilmiy-innovatsion faoliyatni moliyalashtirishda kraudfanding platformasidan foydalanish afzaliklarini yoritishga harakat qilamiz. Kraudfanding - bu ko'p sonli odamlardan, odatda onlayn platformalar orqali oz miqdorda pul yig'ishni o'z ichiga olgan moliyalashtirish usuli hisoblanadi. [1] Tadqiqotchilar kraudfandingning bozorlar va jamiyat uchun transformatsion salohiyatini ta'kidlaydilar [2,3,4]. Olomon tomonidan moliyalashtiriladigan bozorlar yaqinda tadbirkorlar, notijorat tashkilotlar va jismoniy shaxslar uchun kapitalning yangi manbai sifatida paydo bo'ldi [2,5,6,7]. Ko'pgina olimlar kraudfandingning umumiy ta'rifini asosan, kraudfanding ijtimoiy aloqalar orqali ishlaydigan "qo'llab-quvvatlovchilar" yoki "olomon" deb nomlangan katta va tarqoq auditoriya va tadbirkor shaxslar va guruhlar o'rtasida "mohiyatan Internet orqali moliyaviy resurslarni xayriya shaklida yoki qandaydir mukofot evaziga taqdim etish uchun ochiq qo'ng'iroq" sifatida taqdim etadi. [1,8,9]. Bu ijtimoiy tarmoqlar yuzma-yuz muloqotlar orqali emas, balki chatlashish, post qoldirish, yoqtirish, almashish va hokazolar orqali zamonaviy internet texnologiyalari vositasida amalga oshiriladi [4,7,10]. Raqamlashtirish sohasidagi yutuqlar, xususan, Web 2.0 [11,8,12] rivojlanishi va tarqalishi tufayli kraudfandingning sezilarli o'sishi mumkin bo'ldi. Kraudfanding ko'pincha tadbirkorlik tashabbuslari va ijodiy loyihalar bilan bog'liq bo'lsa-da, undan oliy ta'limda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish vositasi sifatida ham foydalanish mumkin.

Oliy ta'lim muassasalarida turli maqsadlarda kraudfanding va kraudsorsingdan tobora ko'proq foydalanilmoqda. Solemon (2013) va Llorente (2015) ikkalasi ham o'qitish, o'rganish va tadqiqot faoliyatini yaxshilashda ushbu usullarning imkoniyatlarini ta'kidlaydi. Kraudfanding, xususan, tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash (Balykhin, 2015) va universitetlardan paydo bo'lgan startaplarni moliyalashtirish uchun qimmatli vosita sifatida qaraladi (Wieck, 2013). Ushbu usullar nafaqat moliyaviy yordam beradi, balki akademik hamjamiyat ichida hamkorlik va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlaydi. (1-jadval)

Oliy ta'limda kraudfanding va kraudsorsingdan foydalanishga tadqiqotchilar fikrlari*

1-jadval

Mualliflar:	Kraudfanding va kraudsorsing atamasiga qarashlar	Asosiy fikr
B. Solemon, Izyana Ariffin, M. Din, R. Anvar Oliy ta'limda kraudsorsingdan foydalanishni ko'rib chiqish	Kraudsorsingdan foydalanish oliy ta'lim muassasalarini ta'lim va tadqiqot innovatsiyalarida birinchi o'rinda turishi mumkin.	Oliy ta'lim muassasalarida kraudsorsing ta'lim va tadqiqot innovatsiyalari sohasida yetakchi bo'lishga yordam beradi va a'zolari onlayn dunyodagi qiyinchiliklarga tayyorlaydi.
M. Balixin	Hozirgi kunda	Kraudfanding - bu har

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

Kraudfanding tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash platformasi sifatida	Rossiyada investitsiya g'oyalarini qidirish va sinab ko'rish vositasi sifatida kraudfanding mashhurlik kasb etmoqda.	qanday sohadagi startaplarga sarmoya kiritishning jadal rivojlanayotgan sohasi. Crowdfunding Rossiyada turli loyihalar uchun startaplar va venchur kapitalini moliyalashtirishni jalb qilish vositasi sifatida mashhurlik kasb etmoqda. Kraudfandingning innovatsion modeli kengroq miqyosda, shu jumladan korxonalar va davlat idoralari tomonidan qo'llanilishi mumkin.
Enriko Wieck Olomondan moliyalashtirish: Universitetlardan biznes o'rnatish-UPSni qo'llab-quvvatlash uchun Internetga asoslangan kraudfanding platformasi	Kraudfanding platformasi (universitet) olomonning ko'plab shaxslariga umid beruvchi biznes g'oyalarni qo'llab-quvvatlash imkonini beradi, bu esa jami kattaroq summani yig'ib, kichik investitsiyalardir.	Universitetlar universitetlardan paydo bo'lgan biznesni qo'llab-quvvatlash uchun cheklangan moliyaviy resurslarga ega. Crowdfunding platformalari jismoniy shaxslarga kichik investitsiyalar bilan biznes g'oyalarini qo'llab-quvvatlashga imkon beradi, bu esa katta miqdorda to'planishi mumkin. Tadqiqot loyihasi universitet startaplarini qo'llab-quvvatlash uchun kraudfandingdan foydalanish g'oyasi, tadqiqot yo'nalishi, birinchi natijalari va kelajakdagi istiqbollari muhokama qiladi.
R. Baskervil Kraudfanding: Universitet tadqiqotini moliyalashtirish uchun	Universitetlar g'ayratli tarafdorlarga bozorga chiqarish uchun alohida posilkalar	Tadqiqotning asosiy natijalari - kraudfandingni universitetlarda an'anaviy tadqiqot moliyalashtirish

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

xavf yoki imkoniyatmi?	bo'yicha tadqiqotlarni to'plashga intilishlari mumkin.	uchun potentsial tahdid yoki imkoniyat sifatida o'rganish, kraudfanding evolyutsiyasi va qonunchiligini ko'rib chiqish, tadqiqotni moliyalashtirish uchun kraudfandingdan foydalanishning afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilish.
------------------------	--	--

* Ma'lumotlar asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan

Oliy ta'limda ilmiy-innovatsion faoliyatni kraudfanding orqali qo'llab-quvvatlashning usullari:

➤ Tadqiqot loyihalari: Professorlar va tadqiqotchilar aniq tadqiqot loyihalari uchun mablag' yig'ish uchun kraudfandingdan foydalanishlari mumkin. Bu ularga grantlar yoki institutsional manbalar orqali an'anaviy moliyalashtirilmasligi mumkin bo'lgan innovatsion g'oyalarni amalga oshirish imkonini beradi.

➤ Talaba tashabbuslari: Talabalar va talabalar guruhlarini kampusdagi innovatsion loyihalar yoki tashabbuslarni moliyalashtirish uchun kraudfandingdan foydalanishlari mumkin. Bu konferentsiyalar tashkil etish, yangi texnologiyalarni ishlab chiqish yoki barqaror echimlarni amalga oshirishni o'z ichiga olishi mumkin.

➤ Texnologiya transferi: Universitetlar akademik muhitda ishlab chiqilgan texnologiya va innovatsiyalarni amaliy dasturlarga o'tkazishni qo'llab-quvvatlash uchun kraudfandingdan foydalanishlari mumkin. Bu kontseptsiya yoki prototipni keyingi rivojlanish darajasiga olib chiqish uchun mablag' yig'ishni o'z ichiga olishi mumkin.

➤ Jamoa ishtiroki: Oliy ta'lim muassasalari jamoa bilan muloqot qilish va mahalliy yoki global hamjamiyatga foyda keltiradigan loyihalar uchun mablag' yig'ish uchun kraudfandingdan foydalanishi mumkin. Bu ijtimoiy ta'sir tashabbuslari, jamiyatni rivojlantirish loyihalari yoki global muammolarni hal qilish tashabbuslarini o'z ichiga olishi mumkin.

➤ Ta'lim dasturlari: kraudfanding innovatsion ta'lim dasturlari va tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash uchun ishlatilishi mumkin. Misol uchun, kafedra ilg'or texnologiyalar yoki o'qitish usullarini o'z ichiga olgan yangi kursni ishlab chiqish va amalga oshirish uchun mablag' to'plashi mumkin.

➤ Infratuzilma va ob'ektlar: kraudfanding kampusdagi infratuzilma va ob'ektlarni rivojlantirish yoki yaxshilash uchun mablag' to'plashga yordam beradi. Bunga innovatsion tadqiqot laboratoriyalarini qurish, hamkorlikda ish joylari yaratish yoki barqaror va energiya tejaydigan yechimlarni amalga oshirish kiradi.

➤ Grantlar va stipendiyalar: Institutlar innovatsion tadqiqot yoki loyihalarni amalga oshirayotgan talabalarni qo'llab-quvvatlash uchun stipendiyalar yoki stipendiyalar tashkil

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

etish uchun kraudfandingdan foydalanishlari mumkin. Bu ilg'or g'oyalarni o'rganayotgan talabalarga moliyaviy yordam berishi mumkin.

➤ San'at va madaniyat tashabbuslari: kraufanding universitetdagi ijodiy va badiiy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash, innovatsiyalar va ijodkorlik madaniyatini rivojlantirish uchun ham qo'llanilishi mumkin.

➤ Startaplar va Spin-offlar: Universitetlar ko'pincha tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanadilar va kraudfanding startaplarni boshlash yoki akademik tadqiqotlar natijasida paydo bo'ladigan spin-off korxonalarni qo'llab-quvvatlash uchun ishlatilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. E. Mollick The dynamics of crowdfunding: an exploratory study J. Bus. Ventur., 29 (2014), pp. 1-16, [10.1016/j.jbusvent.2013.06.005](https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2013.06.005)
2. Y. Zhao, P. Harris, W. Lam Crowdfunding industry—history, development, policies, and potential issues J. Publ. Aff., 19 (2019), Article e1921, [10.1002/pa.1921](https://doi.org/10.1002/pa.1921)
3. A. Böckel, J. Hörisch, I. Tenner A systematic literature review of crowdfunding and sustainability: highlighting what really matters Manag. Rev. Q., 71 (2021), pp. 433-453, [10.1007/s11301-020-00189-3](https://doi.org/10.1007/s11301-020-00189-3)
4. H. Baber Intentions to participate in political crowdfunding- from the perspective of civic voluntarism model and theory of planned behavior Technol. Soc., 63 (2020), Article 101435, [10.1016/j.techsoc.2020.101435](https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101435)
5. I. Alegre, M. Moleskis Beyond financial motivations in crowdfunding: a systematic literature review of donations and rewards
6. G. Burtch, A. Ghose, S. Wattal An empirical examination of the antecedents and consequences of contribution patterns in crowd-funded markets Inf. Syst. Res., 24 (2013), pp. 499-519, [10.1287/isre.1120.0468](https://doi.org/10.1287/isre.1120.0468)
7. P. Belleflamme, T. Lambert, A. Schwienbacher Crowdfunding: an Industrial Organization Perspective: Prepared for Conference: “Digital Business Models: Understanding Strategies
8. S. Bernardino, J. Freitas Santos Cultural differences in crowdfunding: a four-country study E-Revista de Estudos Interculturais do CEI–ISCAP (2022), p. 10
9. O.M. Lehner Crowdfunding social ventures: a model and research agenda
10. H. Zheng, D. Li, J. Wu, Y. Xu The role of multidimensional social capital in crowdfunding: a comparative study in China and US Inf. Manag., 51 (2014), pp. 488-496, [10.1016/j.im.2014.03.003](https://doi.org/10.1016/j.im.2014.03.003)
11. Nikolaos, D.; Wei Yue User's perceptions of motivations and risks in crowdfunding with financial returns. Res. Prog..
12. M.G. Colombo, C. Franzoni, C. Rossi–Lamastra Internal social capital and the attraction of early contributions in crowdfunding Entrep. Theory Pract., 39 (2015), pp. 75-100, [10.1111/etap.12118](https://doi.org/10.1111/etap.12118)

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

13. Azimov B. F., Rakhimova D. D. The role of research and innovations in the modernization of the regional economy //Conferencea. – 2022. – C. 43-47.
14. Raximova D. ZARAFSHON IQTISODIY MINTAQASI ILMIY-TEXNIKAVIY SALOHİYATI VA INNOVATSIYALAR RIVOJLANISHI KORSATKICHLARINI OMILLI TAHLIL QILISH //Iqtisodiyot va ta'lim. – 2024. – T. 25. – №. 1. – C. 375-385.
15. Azimov B. F. et al. Oilaviy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash zaruriyati //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 1. – C. 888-896.
16. Qudratova, G. (2024). THE IMPORTANCE OF INNOVATIVE ACTIVITY IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *Modern Science and Research*, 3(2), 1257-1261.
17. Mahmudovna, Q. G. (2024). RAQOBATDOSHLIKNI OSHIRISHDA INNOVATSION SALOHİYATNING AHAMIYATI.
18. Qudratova, G. (2024). THE IMPORTANCE OF INNOVATIVE POTENTIAL IN INCREASING COMPETITIVENESS. *Modern Science and Research*, 3(1), 933-938.
19. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2023). Oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish. *Science and Education*, 4(7), 476-481.
20. Raximova D., Alimova R. BIZNESDA ESG TAMOYILLARINI QOLLASH-INNOVATSION IQTISODIYOTNING MUHIM YO'NALISHLARIDAN BIRI SIFATIDA //Приоритетные направления, современные тенденции и перспективы развития финансового рынка. – 2023. – C. 362-365.
21. Yuldasheva saida Ne'matovna Rakhimova Dilnoza Davronovna. (2023). CROWDFUNDING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: DEVELOPMENT TRENDS [Data set]. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10408645>
22. Davronovna, R. D. (2024). Analysis of Factors Affecting the Efficiency of Research and Innovation Activities of Higher Education Institutions. *European Journal of Economics, Finance and Business Development*, 2(1), 9-18.
23. Raximova, D. (2024). ZARAFSHON IQTISODIY MINTAQASI ILMIY-TEXNIKAVIY SALOHİYATI VA INNOVATSIYALAR RIVOJLANISHI KORSATKICHLARINI OMILLI TAHLIL QILISH. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 25(1), 375-385.